

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ ПРЕДМЕТНО-МОВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ПКМ

Анотація. Стаття розглядає питання використання предметно-мовного інтегрованого навчання у вищих навчальних закладах України, зокрема висвітлено питання застосування методики на занятті з курсу «Практичний курс основної мови». Проблема розглянута на прикладі вивчення теми: «Умовний спосіб дієслів». Виділено основні цілі, які ставить перед собою методика предметно-мовного інтегрованого навчання. Розглядаються матеріали, які використовуються для вивчення зазначених тем. Авторки висвітлили та проаналізували основні переваги і труднощі імплементації методики CLIL у вищих навчальних закладах України. Розглянута у статті методика значно підвищує мотиваційний, професійно-якісний рівень знань студентів, що, в свою чергу, сприяє вдосконаленню професійно-комунікативних компетенцій.

Ключові слова: предметно-мове інтегроване навчання, компетентності, професійно-якісний рівень знань іноземної мови, міжкультурна комунікація, мова як засіб навчання, практичний курс.

Shcherbakova Olena, Nikiforchuk Svitlana

Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University

THE USE OF CONTENT LANGUAGE INTEGRATED LEARNING APPROACH AT THE LESSONS OF ENGLISH PRACTICAL COURSE

Summary. The article reveals the problem of content and language integrated learning method implementation in Ukrainian higher educational establishments, in particular. The authors give the definition of such teaching methods as CLIL and CALL. As the knowledge of a foreign language is considered as one of the tools for expanding professional knowledge and opportunities, modern professional training in higher educational establishments involves not only obtaining new knowledge and competencies, but also students' understanding of professional values and norms, awareness of the peculiarities of the profession. That is why an essential component of a future specialist competitiveness is the knowledge of a foreign language. The pursuit to improve methods of teaching professionally oriented disciplines in English led to the need for new innovative methods of teaching English. The authors emphasize that content language and integrated learning in the process of course "Practical course of English language" on the example of studying the theme "Conditional mood". The authors give the main aims of content and language integrated learning method are distinguished. The advantages of integrated learning in formation of students' general competences are considered. The materials which are used to study the mentioned topics are considered. The authors define and analyze the main advantages and difficulties in implementation of CLIL in Ukrainian higher educational establishments. The description of conditions which are necessary for content and language integrated learning method implementation and receiving of expected results is given. The methodology considered in the article greatly enhances motivational and professional qualitative level of students and promotes improvement of their communicative competences.

Keywords: content language and language integrated learning (CLIL), methodology, competences, professionally-oriented knowledge of a foreign language, intercultural communication, language as a means of teaching, practical course.

Постановка проблеми. Останні декілька років все більшої популярності у викладанні англійської мови у вищих навчальних закладах набуває метод CLIL (Content and Language Integrated Learning або предметно-мове інтегроване навчання). Основною причиною такої популярності є те, що сучасна вища освіта має за мету підготовку спеціалістів, які володіють не лише спеціальністю, але і професійною англійською мовою. Крім того, англійська мова все частіше стає мовою викладання програм післядипломної освіти. Одна із найбільших переваг володіння професійною англійською мовою для студентів – можливість проводити наукові дослідження в закордонних університетах, брати участь у міжнародних дослідницьких групах та публікувати результати своїх досліджень в міжнародних наукових журналах. Таким чином, глобалізація в сучасному світі та європейська інтеграція України сприяють прискоренню впровадження різноманітних методик навчання для підвищення якості освіти у закладах вищої освіти України.

Останні дослідження демонструють стрімке підвищення інтересу до впровадження предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL). Метод займає одне з провідних місць в дослідженнях як вітчизняних так і закордонних науковців. Аналіз останніх публікацій у цій сфері показує, що найбільш поширеними та перспективними методиками навчання іноземних мов, які прийняті в Євросоюзі, вважаються CLIL (Content and Language Integrated Learning) та CALL (Computer Assisted Language Learning). Вітчизняні вчені також займалися різними аспектами предметно-мовного інтегрованого навчання. Серед них такі науковці, як С. Бобиль, Ю. Руднік, Ю. Соболев та багато інших. Серед зарубіжних науковців, які розглядали це питання, можна виокремити таких дослідників як М. Аллен, Д. Греддол, Л. Коллінз, Д. Марш та ін. На сьогоднішній день велика кількість наукових публікацій обґрунтовує необхідність впровадження CLIL у вищих навчальних закладах України [5; 6].

Детально аспекти саме інтегрованого навчання досліджує Л.К. Мазунов. Він пропонує «інтегрований підхід», під час імплементації якого

оволодіння іноземною мовою, тобто аудіюванням, говорінням, читанням і письмом в умовах спеціально організованого спілкування характеризується єдиним вмотивованим предметним змістом. Ю.Б. Ключков, З.Н. Ієвлева вивчали інтегрований підхід з позиції теорії діяльності. Н.М. Кучина досліджувала способи інтегрованого управління операційними та мотиваційними компонентами навчально-пізнавальної діяльності студентів немовного вузу при навчанні граматики англійської мови. М.П. Сисоев після своїх досліджень дійшов до висновку про ефективність інтегративного методу навчання граматики в різноманітних соціальних та культурних контекстах. На думку вченого, перевагами залучення предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) є виховання крос-культурної свідомості, урахування вимог глобалізації, розвиток та вдосконалення мовних компетенцій, фахове спрямування, а також підвищення мотивації студентів. Вчена Коченкова О.М. застосовує дидактичну методику, згідно якої іноземна мова присутня у тому ж навчальному контексті, в якому відбувається формування загальних знань та умінь. Використання методики CLIL на занятті базується на чотирьох основних аспектах: аудіювання – дозволяє спілкуватися іноземною мовою у професійному контексті; читання – завдяки використанню автентичного професійного матеріалу є основним джерелом уведення нових терміноодиниць; говоріння – сприяє розвитку умінь спілкування іноземною мовою у професійному середовищі; письмо – покращує засвоєння нового матеріалу, збільшує словниковий запас та є підґрунтям для розвитку й встановлення міжкультурних професійних зв'язків [2].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Необхідність покращення рівень професійної англійської мови у студентів посприяла пошуку нових ефективних методик її викладання.

В європейському союзі досить успішно використовують методику CLIL на практиці, але досі залишається відкритим питання про впровадження даної методики у вищих навчальних закладах України. У даному дослідженні ми розглядаємо особливості використання технологій інтегрованого навчання для викладання дисципліни «Практичний курс основної мови». Застосування інтегрованого навчання передбачає подвійну природу застосування мови: мова як ціль, і мова як засіб. Аналіз методики в контексті обраної дисципліни, яка сприймається в якості прапрактичного курсу вивчення іноземної мови, є особливо важливим для дослідження. Основна перевага залучення CLIL полягає у вихованні крос-культурної свідомості, розвитку та вдосконаленні мовних компетенцій та підвищенні мотивації студентів. Розвиток мовної компетенції студентів міг би перейти на якісно новий рівень, якщо застосування поданої методики буде вивчено на саме практичних заняттях.

Мета статті: виділення основних цілей методики CLIL; опис впровадження предметно-мовного навчання на практичних заняттях з англійської мови при вивченні тем «неособові форми дієслова», «умовний спосіб дієслів», визначення та аналіз основних переваг та труднощів при

імплементції методики CLIL у вищих навчальних закладах України.

Виклад основного матеріалу. Використання іноземної мови в CLIL освіті залежить від поставлених освітніх завдань і цілей. На думку вченої Ходаковської О.О., предметно-мовне інтегроване навчання має дві мети, а саме – вивчення предмета за допомогою іноземної мови, та вивчення іноземної мови через вивчення фахової дисципліни [4]. Під час впровадження предметно-мовного інтегрованого навчання на заняттях з дисципліни «Практичний курс основної мови» зі студентами третього курсу можна виділити ряд основних цілей щодо практичного застосування:

- рецептивні навички, тобто граматичні навички аудіювання і читання (активний і пасивний граматичний мінімум)
- розвиток навичок міжкультурної комунікації;
- вивчення професійної термінології англійською мовою;
- володіння граматичними навичками мовлення: репродуктивними, тобто граматичними навичками говоріння і письма (активним граматичним мінімумом)
- вдосконалення загальних компетенцій мови, яка вивчається;
- розвиток навичок усного мовлення;
- виховання крос-культурної свідомості студентів [1].

Інтегроване навчання ґрунтується на комплексному підході. Освіта розглядається через призму загальної картини, а не ділиться на окремі дисципліни. Предметні межі зникають, коли студентів заохочують створювати зв'язки між дисциплінами й спиратися на знання і навички з кількох предметних областей. Отже потрібні відкриті можливості для інтеграції знань і навичок з різних дисциплін і критичного оцінювання того, як ці частини взаємодіють.

Наприклад, формування навичок усного мовлення неможливо відокремити від формування граматичної компетенції, яка формується не тільки на заняттях з «Комунікативної граматики» а також під час вивчення дисципліни «Практичний курс основної мови», де студентам пропонується виконати ряд вправ від простіших до складніших з поступовим введенням граматично-синтаксичних конструкцій. Такий метод формується на виключно на виконанні завдань. Відмінність інтегрованого навчання полягає в активному використанні комунікативно-когнітивного підходу, який уможливорює системний відбір граматичних засобів для здійснення усномовленнєвої діяльності.

Варто виділити наступні критерії, які потенційно будуть використані у процесі навчання:

- розповсюдженість і частотність – граматична структура широко використовується в академічному та усному мовленні, часто зустрічається в літературі;
- сполучуваність – граматична структура легко сполучується з різними мовними одиницями;
- багатозначність функції [1].

На третьому курсі навчання дисципліни «Практичний курс основної мови», відповідно до затвердженої початкової програми, передбачається вивчення неособових форм дієслова, умовного

способу дієслів та синтаксису. Можна виділити такі особливості застосування методу предметно-мовного інтегрованого навчання в процесі вивчення граматики англійської мови як другої іноземної: реалізація комунікативної технології формування граматичних навичок; орієнтування навчального процесу на особистість студента; наявність свідомого компонента в навчанні граматики; опора на лінгвістичний досвід студента в іноземній та рідній мовах; застосування стратегій вивчення мови. Реалізація комунікативної технології формування граматичних навичок означає спрямовування навчання на практичне використання мови завдяки моделюванню умов, за яких відбувається реальне іншомовне спілкування у вправах комунікативного характеру.

Використання технологій введення студентів в атмосферу активної комунікації дозволяє підвищити рівень засвоєння навчального матеріалу. Формування усномовленнєвої граматичної компетенції на засадах інтегрованого навчання має відбуватися на основі таких дидактичних принципів: наступності, систематичності та послідовності [3].

Інтегроване навчання можливо при створенні особливої творчої атмосфери, що сприяє тому, щоб студенти на заняттях відчували себе спокійно та відкрито, не боялися використовувати метафори та аналогії, фантазувати.

Критеріями ефективності стає вміння творчо і аналітично підходити до питань:

- відкриття чогось, раніше для даного суб'єкта невідомого;
- вміння бачити проблему;
- самостійність пошуку її вирішення;
- розвиток критичного мислення (вважати свою думку не єдиною важливою);
- вміння інтерпретувати будь-яку інформацію на індивідуально особистісному рівні [3].

Інтегроване навчання з вивчення умовного способу дієслів з іноземної мови пропонується розпочати з проблемних ситуацій. Наприклад, попросити студентів обговорити проблемну ситуацію з товаришем та сформулювати ряд порад, які б вони дали на місці психолога, друга, батьків, тощо. Таке завдання стимулює студентів використовувати умовний спосіб дієслів без прямого оголошення теми уроку. Наступним кроком заняття є обговорення запропонованих порад вже в мікрогрупах, після чого зазначені поради обговорюються всією студентською аудиторією. На базі такого представлення нової теми пропонується робота з текстами різних рівнів складності, завдання до яких спонукають студентів говорити про необхідність, бажання, намір щось зробити.

1. Mr. Snow smokes a lot.
2. They caught a cold last night.
3. My friend is light-minded.

4. My son is too lazy.
5. What a silly mistake!
6. My sister didn't enter the University.
7. I have missed the train.
8. Henry hasn't passed his exam.

На підставі опрацьованого матеріалу студенти самостійно повинні прийти до висновку щодо використання різних за типом умовних підрядних та їх відмінностей з позиції граматики.

Необхідно також відзначити те, що робота з різними темами дозволяє вивчати специфічні терміни, певні мовні конструкції, що сприяє поповненню словникового запасу студента предметною термінологією і готує його до подальшого навчання і застосування отриманих знань і умінь [4]. Крім того, і викладачі мають можливість проявити неабияку творчість, яка раніше обмежувалася стандартом одного предмету.

Для організації засвоєння граматичного матеріалу важливо використовувати схеми, щоб допомогти учням класифікувати інформацію в тексті. Типи діаграм можуть бути різними для класифікації, груп, ієрархії, у вигляді інструкцій та додаткової інформації, таблиці, що описують різні часи, способи дієслів, а також їх форми. Структурування матеріалу використовується для полегшення процесу навчання і створення заходів, націлених на розвиток мовленнєвих навичок.

Отже, після використання методу предметно-мовного інтегрованого навчання під час викладання дисципліни «Практичний курс основної мови» ми можемо прийти до висновку про те, що запропонований метод стимулює розвиток комунікативних навичок студентів, інтерактивно взаємодіє зі студентами, а використання реальних життєвих ситуацій стимулює студентів розширювати їх граматичні активні та пасивні мінімуми. Можна стверджувати, що предметно-мовне інтегроване навчання обумовлює набуття важливих навичок для життя, таких як підвищення розуміння, засвоєння та застосування загальних понять; здатність критично і творчо мислити і синтезувати знання за межами дисциплін; виявляти, оцінювати та передавати важливу інформацію, необхідну для вирішення нових завдань, зростання мотивації до навчання та навчальних досягнень.

Висновки. Реалізація методики потребує від викладача подолання специфічними професійними компетентностями, вміння читати лекції та проводити практичні, семінарські або лабораторні заняття двома мовами. Дослідження показало, що головні труднощі при впровадженні предметно-мовного інтегрованого навчання у вищих закладах України полягають в підготовці кадрів та необхідності змін саме учбового процесу: співпраці викладачів різних дисциплін, розробці нових навчальних програм, зміни розкладів.

Список літератури:

1. Годник С.М. Процесс преемственности высшей и средней школы. Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1981. 208 с.
2. Коченкова О.М. Возможности профилизации преподавания иностранных языков с помощью применения элементов методики CLIL (интегрирование преподавания иностранного языка и других учебных дисциплин). URL: http://kochenkova.ru/publ/vozmozhnosti_profilizacii_prepodavaniya_inostrannykh_jazykov_s_pomoshhju_primenenija_ehlementov_metodiki_clil_integrirovanie_prepodavaniya_inostrann/1-1-0-1 – Назва з екрану (дата звернення: 10.03.2019).
3. Тарнопольський О.Б. Навчання через зміст, змістовно-мовна інтеграція та іншомовне занурення у викладанні іноземних мов для професійних цілей у немовних вищах. *Іноземні мови*. 2011. 192 с.

4. Ходаковська О.О. Особливості методики предметно-мовного інтегрованого навчання. *Modern Communicative Methods of Teaching English : IVth All Ukrainian Scient. and Methodological Conf. (October 28, 2016)*. Zhytomyr, 2016. Pp. 63–67.
5. David Marsh, Peeter Mehisto, Dieter Wolff, Maria Jesus Frigols Martin: European Framework for CLIL: *Teacher Education / Council of Europe* – URL: <http://encuentrojournal.org/textos/9.%20CLIL-Framework.pdf> (дата звернення: 10.03.2019).
6. *European Commission* – ICF Improving the effectiveness of language learning: CLIL and computer assisted language learning. URL: http://ec.europa.eu/languages/library/studies/clil-call_en.pdf (дата звернення: 19.03.2019).

References:

1. Godnyk S.M. Process preemtvennosti vysshey I sredney shkoly. Voronezh : Izdatelstvo Voronezhskogo universiteta, 1981. 208 p.
2. Kochenkova O.M. Vozmozhnosti profilizacii prepodavaniya inostrannykh yazykov spomoshhju primeneniya ellementov metodiki clil (integrirovaniye prepodavaniya inostrannogo jazuka). Available at: http://kochenkova.ru/publ/vozmozhnosti_profilizacii_prepodavaniya_inostrannykh_jazykov_s_pomoshhju_primeneniya_ehlementov_metodiki_clil_integrirovaniye_prepodavaniya_inostrann/1-1-0-1-nazva_z_ekranu (accessed: 10.03.2019).
3. Tarnapolskiy O.B. Navchannja cherez zmist, zmistovno-movna integracija ta inshomovne zanurennja u vykladanni inizemnyh mov dlja professijnyh cilej u nemovnyh vyshah. *Inozemni movy*. 2011. 192 p.
4. Hodakovska O.O. Osoblyvosti metodyky predmetno-movnogo integrovanogo navchannja. *Modern Communicative Methods of Teaching English : IVth All Ukrainian Scient. and Methodological Conf. (October 28, 2016)*. Zhytomyr, 2016. Pp. 63–67.
5. David Marsh, Peeter Mehisto, Dieter Wolff, Maria Jesus Frigols Martin: European Framework for CLIL: *Teacher Education / Council of Europe*. Available at: <http://encuentrojournal.org/textos/9.%20CLIL-Framework.pdf> (accessed: 10.03.2019).
6. *European Commission* – ICF Improving the effectiveness of language learning: CLIL and computer assisted language learning. Available at: http://ec.europa.eu/languages/library/studies/clil-call_en.pdf (accessed: 19.03.2019).